("De Kathol. missiën" Jaarg. 50, 1925, 41)

DE KARTHUIS VAN ROERMOND.

In den naam des Heeren. Amen.

In het jaar van of 's Heeren geboorte 1376 den 25en Juli, in het zesde jaar van het Pontificaat van onzen allerheiligsten Vader en Heer Gregorius XI.

Dewijl wij naar het woord van den Apostel allen zullen staan voor Christus' oordeel, om te ontvangen naar wij in ons leven gedaan hebben goed of kwaad, is het noodzakelijk, dat wij ons door goede werken voorbereiden op den dag van den laatsten oogst, en dat wij, met het oog op de eeuwigheid datgene zaaien, wat wij eens in den hemel van God, die rijkelijk beloont, in zaligheid hopen in te zamelen, in het vaste vertrouwen, dat hij, die karig zaait, ook karig zal maaien en dat hij die zaait in zegeningen, ook in zegeningen zal maaien het leven, dat daarboven eeuwig zal duren.

Daarom willen zij (Werner van Swalmen en zijn echtgenoote) met rijp overleg en vrijen wil van de goederen hun door God in dit leven geschonken, te Roermond bij de Steegh, ter eere Gods en der H. Maagd Maria, Zijn Moeder, en tot verheffing van den godsdienst, een klooster van de orde der Karthuizers bouwen, stichten, begiftigen en met Gods genade voltrekken . . . ."

Aldus begint het officieele stuk, waarin ridder Werner van Swalmen met goedvinden van zijn echtgenoote Bertha van Geilenkirchen en met toestemming van zijn broeder Robijn van Swalmen, kanunnik van Sint Servaas te Maastricht, het Karthuizerklooster te Roermond gesticht hebben.

Werner van Swalmen, de vrome ridder, had een pelgrimsreis gemaakt naar het Heilige Land, om er te gaan bidden op de gezegende plaatsen, die getuige waren geweest van het leven en lijden van onzen Zaligmaker. Ter gedachtenis aan dien tocht bouwde hij, in vromen godsdienstzin, op zijn bezittingen in de Steegh te Roermond een kapel met een gasthuis en noemde die nieuwe stichting „huis van Bethlehem". Hij schonk daaraan zijn tienden te Posterholt onder Vlodrop.

Deze kapel lag op den hoek van Bethlehemstraat en Swalmerstraat, zooals wij duidelijk kunnen zien op de teekeningen bl. 36 en 37.

Maar hiermede was de ridderlijke grootmoedigheid van Werner nog niet uitgeput: in overleg met zijn vrouw en broeder stichtte hij een kerk en klooster, schonk die aan de orde der Karthuizers en verzekerde hun bij akte van 25 Juli 1376 uit zijn goederen een vast jaarlijksch inkomen van 500 goudguldens, tot onderhoud van den prior en twaalf monniken.

Het nieuwe klooster werd door ridder Werner genoemd „Bethlehem Mariae", „Bethlehem van Maria", ter gedachtenis aan zijn reis naar het Heilig Land. De kerk, in gothischen stijl opgetrokken, werd toegewijd aan de H. Maagd en aan den H. Hieronymus, den geleerden kluizenaar van Bethlehem; zij was gebouwd op de plaats waar te voren een slecht befaamd huis gestaan had.

De eerste prior, benoemd in 1380, was Henricus Egher, geboortig uit Kalkar in het hertogdom Kleef, een man uitblinkend door heiligheid en geleerdheid. Doctor en professor van de vermaarde universiteit van Parijs en kanunnik van Keulen, trad hij op zeven en dertig jarigen leeftijd in de orde der Karthuizers. Hij was achtereenvolgens prior der kloosters van Arnhem, Roermond, Keulen en Straatsburg. Geert Groote, de stichter van de „Broeders van het gemeene leven", die zooveel goeds hebben gedaan voor het volksonderwijs, was een vriend zijner jeugd en werd ook door zijn toedoen en onder zijn leiding tot een betere en ernstiger levensopvatting gebracht. Meerdere geleerden willen zelfs in Henricus van Kalkar den schrijver der „Navolging van Christus" zien. (Mooren, Nachrichten über Thomas a Kempis, bl.44; Moll, Kerkgeschiedenis. II, 2. bl. 378.) Hij stierf te Keulen, als een heilige vereerd, den 20sten Dec. 1408 in zijn tachtigste levensjaar.

Onder zulk een heilige leiding moest de jeugdige karthuis wel gedijen in deugd en godsdienstzin.

Het was in de eerste jaren van haar bestaan, zoo verhalen de oude schrijvers. Een eenvoudige leekebroeder lag geknield voor Maria's beeltenis in een der kapellen en uitte zijn zoet verlangen, om door de trouw vereerde Hemelkoningin omhelsd te mogen worden. En Maria vervulde zijn eerbiedigen wensch. Het beeld werd levend, de Moeder Gods zette haar Kindje op 't altaar, daalde af tot den in kinderlijke liefde vervoerden broeder en kuste hem met moederlijke teederheid. Meer nog: Maria deed de stellige belofte van een heerlijk weerzien in den hemel. (Mr. Scholtens, Een boek over Karthuizers, bl. 84.)

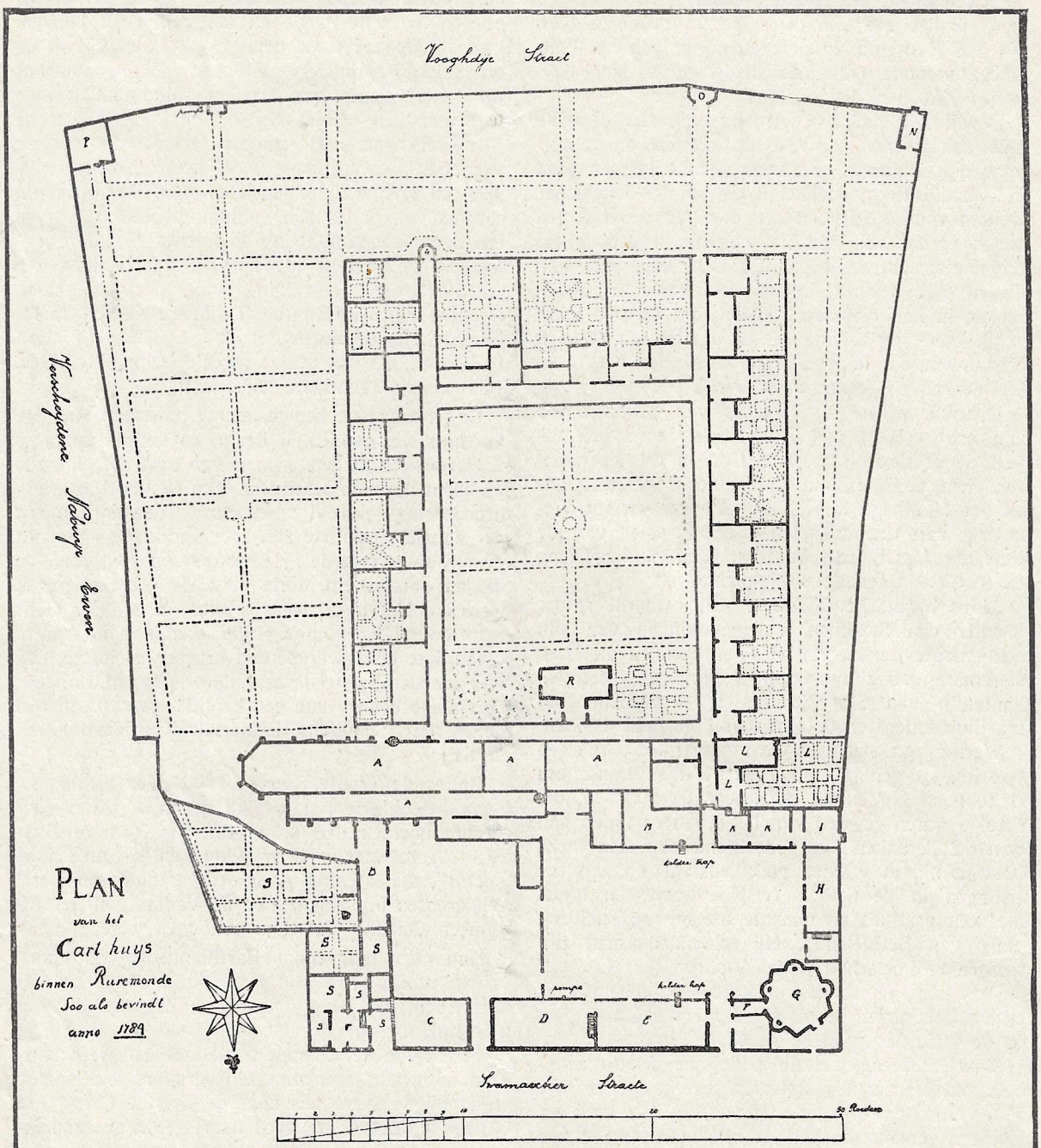
Onder de groote mannen, die hier uitblonken door geleerdheid en deugd, kunnen wij verder slechts noemen den prior Albertus Buez of Buer († 1439), meester in de vrije kunsten en „medicinae doctor", die later als prior der karthuis van Bazel een grooten invloed had op de Vaders van het Algemeen Concilie, dat daar gehouden werd.

Dan onze landgenoot Bartholomeus van Maastricht, professor en rector van de universiteit van Heidelberg, een der beroemdste godgeleerden van zijn tijd, die ook deelgenomen heeft aan de eerste zittingen van het Concilie van Bazel. Hij werd Karthuizer en was later prior te Roermond. Meermalen legde hij de verre reis naar de Grande Chartreuse geheel te voet af en werd daar, gelijk de kroniekschrijver zegt, ontvangen als een engel Gods.

De man, die de glorie uitmaakte van deze karthuis en van heel de stad Roermond, de verborgen kloosterling, die door de faam zijner heiligheid, door zijn uitgebreide kennis en geleerdheid een wereldroem verworven heeft, was de groote *Dionysius de Karthuizer*, de doctor extaticus. Aan hem hopen we in een volgende aflevering eenige bladzijden te mogen wijden: het volle leven van zulk een man laat zich niet in enkele lijnen samenvatten.

* * *

Maar niet enkel dagen van rust en stillen vrede heeft de Roermondsche karthuis beleefd; er kwamen ook tijden van rampspoed en lijden.

Plattegrond der Karthuis van Roermond.

Gemaakt door J. J. Smabers in Maart 1784. De oorspronkelijke teekening berust te Brussel; een copie werd ons door den Z. E. Zeergel. Heer W. Cloots, provisor Gr. Seminarie, welwillend verstrekt.

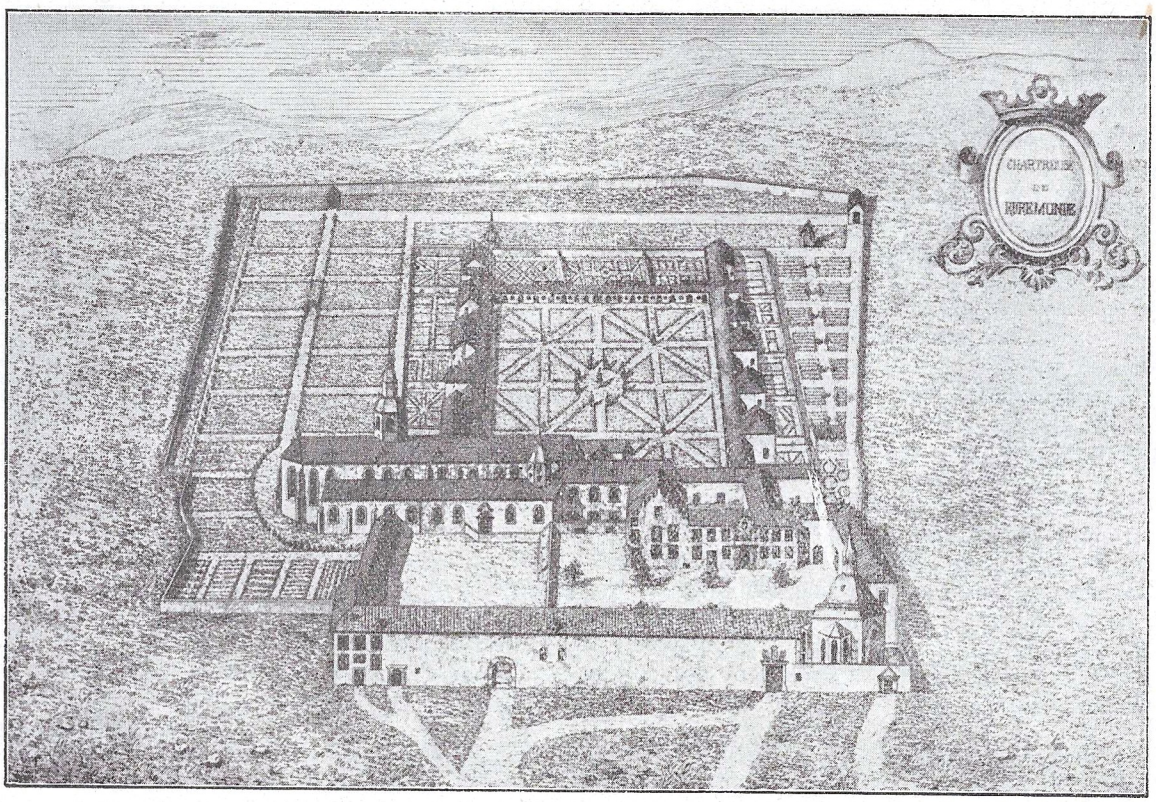
16 Juli 1554, bij den eersten grooten brand van Roermond, brandde ook kerk en klooster der Karthuizers af. Twee jaar later was het klooster weer grootendeels hersteld, en toen werd ook de hooggewelfde zaal tegenover de kerk (kapittelzaal?) gebouwd.

In 1566 kwamen de beeldstormers te Roermond waarvan de karthuis ook ruim haar deel kreeg.

In den zomer van 1572 werd de stad belegerd door prins Willem van Oranje met een leger van 6000 ruiters en 20 000 voetknechten (zie afbeelding bl. 40). Te voren had de Zwijger verschillende brieven geschreven om toegang tot de stad te krijgen; maar standvastig had de stad geweigerd: zij wist te goed, welk lot haar van die kettersche benden te wachten stond. Met niet meer dan 250 schutters, geholpen door de wakkere Roermondsche burgerij, wist de jonge kapitein de Barlaymont de stad tegen den overmachtigen vijand te verdedigen. Vijf bloedige aanvallen werden met leeuwenmoed afgeslagen; toen waren de krachten uitgeput: de geuzen trokken de stad binnen en de dappere aanvoerder met het overschot zijner mannen en eenige honderden burgers werden vermoord.

Vooral in het klooster der Karthuizers werd vreeselijk huisgehouden. De portier, broeder Stephanus van Roermond, wien de soldaten om geld vroegen en de sleutels afnamen, werd het eerst gedood. Zijn lichaam werd opengescheurd en ten spot der voorbijgangers op de openbare straat gesleept. Een tachtigjarigen pater, die zich op krukken naar de kerk spoedde, kloofde men den schedel De meeste kloosterlingen hadden zich met den prior naar de kerk begeven en lagen daar voor het H. Sacrament neergeknield. Een vreeselijk bloedbad werd daar aangericht door de woestelingen, die er een duivelsch vermaak in vonden, de onschuldige slachtoffers op de wreedste en schandelijkste wijze te folteren.

Zoo werd pater Vincentius, dien men op den kerkzolder gevonden had, onder gruwelijke mishandelingen door de stad gevoerd. Onderweg sneed men hem neus en ooren af en trok hem het vel van het hoofd; eindelijk hing men hem op bij de Franciscanenkerk (thans de Protestantsche kerk).

De Karthuis van Roermond.

Van de 23 Karthuizers stierven er twaalf den marteldood; de anderen werden gevangen of konden hun leven redden door de vlucht.

Ook in de andere kloosters der stad hadden gruwzame tooneelen plaats. Het spreekt wel van zelf, dat de gebouwen ook leeggeplunderd en verwoest werden.

In 1665, bij den grooten brand op kermiszondag, werd de karthuis nog eens in asch gelegd; maar na al die beproevingen kwamen ook weer betere dagen en in 1776 kon zij plechtig haar vierhonderdsten verjaardag vieren.

Bij decreet van Jozef II werd het klooster in 1783 opgeheven en de goederen verkocht. In 1786 werd het betrokken door de adellijke zusters van St Gerlach.

In 1841 werd het klooster aangekocht door Mgr Paredis, bisschop van Roermond, die er op 19 October zijn seminarie vestigde.

Op verzoek van Mgr. Drehmanns werden de relikwieën der Karthuizer-martelaren, die langen tijd in Swalmen gerust hadden, in 1902 aan de vroegere karthuis teruggegeven; 20 Maart 1911 kregen ze een waardige rustplaats in de relikwiekast, in den rechter zijmuur der kerk. Men leest er het volgende onderschrift: „Hier rust het eerbiedwaardig gebeente der twaalf Karthuizers, die den 23en Juli 1572 in deze kerk en in dit huis voor den godsdienst wreedaardig zijn gedood."

* * *

Hoe zag zoo'n karthuizerklooster er uit en hoe leefden zijn bewoners? Dat is zeker een vraag, die de belangstellende lezer zich stellen zal.

Ter meerdere duidelijkheid volgen wij hier het plan van de oude karthuis van Roermond, omdat het grondplan van alle andere karthuizerkloosters hiermee overeenkomt.

Wanneer wij het klooster binnentreden, komen wij eerst in het verblijf der broeders. Immers de orde bestaat uit monniken (patres) en leekebroeders (conversi). Deze laatsten moeten zorgen voor de behoeften van het klooster, en zoo vinden wij daar de werkplaatsen der broeders, stalling voor het vee enz.

De kerk, die uitsluitend bestemd is voor de kloostergemeente, is in twee deelen gescheiden: de eigenlijke kerk is voor de paters, de daaraan gebouwde kapel voor de broeders; daar leest de pater procurator die met de leiding der broeders belast is, voor hen de H. Mis.

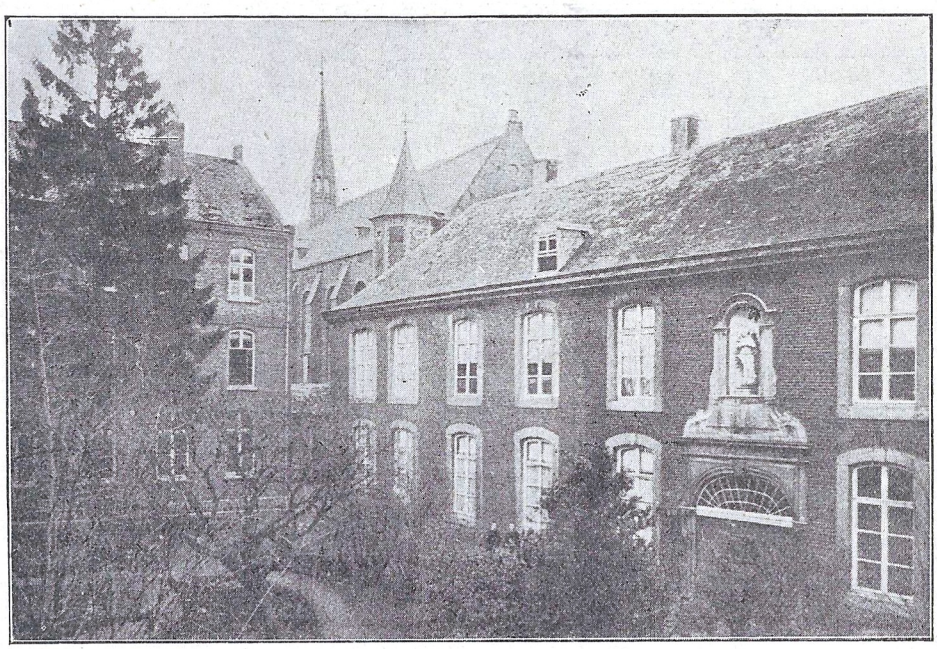
Aansluitend aan de kerk is de gewelfde kapittelzaal, waar de monniken 's Zondags bijeenkomen, om de lezing te hooren van het martelaarsboek. Daar doet de prior mededeeling van hetgeen hij in het belang acht der kloostergemeente; daar beschuldigen de paters zich ook van hetgeen zij tegen den heiligen regel misdreven hebben en ontvangen daarvoor hun penitentie.

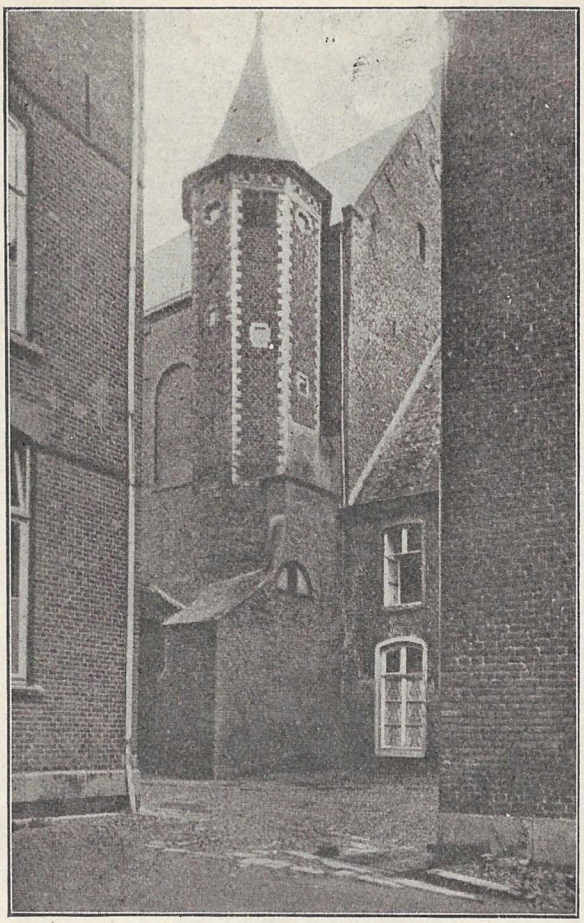
Oude karthuis te Roermond: poort naar den kloostergang.

Vooral het stilzwijgen wordt door den regel streng gehandhaafd. Alleen op de Zondagen en op sommige feestdagen buiten de vasten hebben de paters een gezamenlijke recreatie, waarbij zij spreken kunnen; ook houden zij eens in de week een gezamenlijke wandeling van ongeveer 4 uur, waarop mag gesproken worden over godsdienstige onderwerpen. Op de overige dagen is volstrekt stilzwijgen.

De cellen der paters liggen rondom de groote kloostergang, zooals men op de bijgevoegde plannen heel duidelijk kan zien. Naast de deur van iedere cel is een raampje aangebracht, waardoor de monnik zijn maaltijd ontvangt. Want alleen op Zon- en Feestdagen gedurende de octaven van Kerstmis, Paschen en Pinksteren en bij de begrafenis van een medebroeder gebruiken de paters gemeenschappelijk hun maaltijd in den refter. Vleesch eten zij nooit, zelfs niet

Oude Karthuis te Roermond: binnentuin. (De hooge vleugel links is nieuw gebouwd).

Oude Karthuis te Roermond: hoektorentje bij de kapittelzaal.

bij ziekte; gedurende den Advent en de veertigdaagsche vasten onthouden zij zich ook van zuivel en eieren.

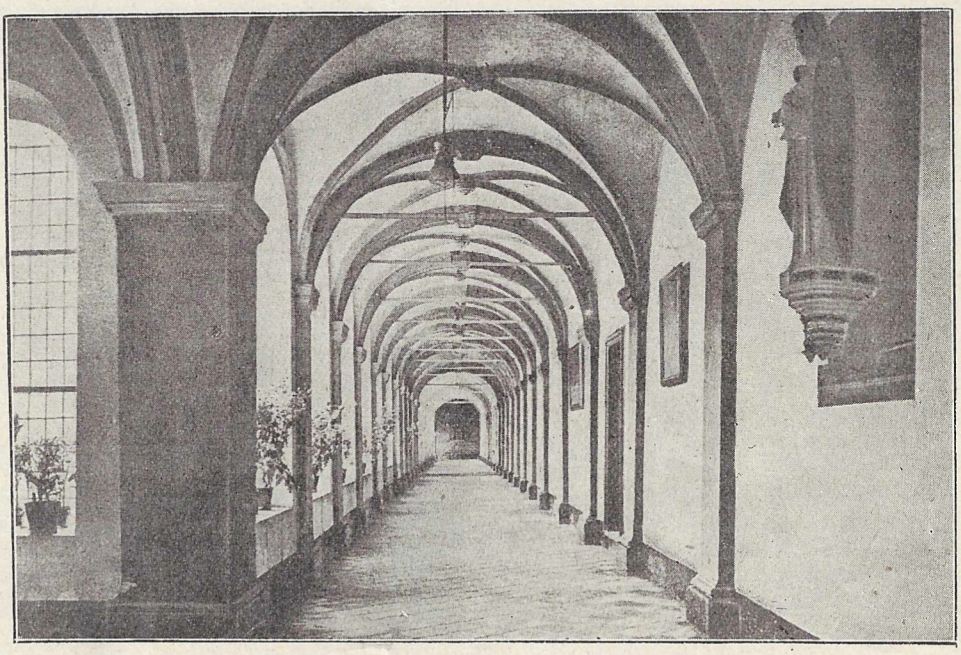
De Karthuizer eet slechts twee keer per dag: 's morgens om kwart over tien en 's middags om half vier. Gedurende de vasten, die voor hem duurt van 15 September tot Paschen eten ze 's morgens eerst om kwart voor twaalf en moeten zich 's avonds met een stuk droog brood tevreden stellen. Zij, die kunnen, vasten ook nog iederen Vrijdag op water en brood.

Hun kleeding bestaat uit een lang wit-linnen kleed, door een wit-leden riem samengehouden; aan dien riem hangt links een rozenkrans van zes tientjes. Daarover dragen zij een wit scapulier met kap en als zij op reis gaan een zwarten mantel en zwarten hoed. Zij dragen geen baard en hebben het hoofd kaal geschoren.

Ieder Karthuizer heeft zijn eigen kleine woning met afzonderlijk tuintje, dat hij zelf bewerkt; beneden is een kleine gang, die evenwijdig loopt met de kloostergang, en daarnaast is een werkplaats met werkbank enz. waar hij handenarbeid kan verrichten. Op de bovenverdieping eerst een kamertje, waar het beeld der Moeder Gods staat en daarnaast de eigenlijke woonkamer; daarop bevinden zich een bidstoel, hangkast, bed met strozak, boekenkast, schrijftafel, een kacheltje en voor het raam de etenstafel.

De Karthuizer staat 's avonds om elf uur op en bidt dan in zijn cel de Metten der H. Maagd. Om kwart voor twaalf wordt de klok geluid; dan verlaat de monnik zijn cel en met zijn lantaarntje begeeft hij zich door de lange, donkere kloostergangen naar de kerk. Daar worden de Metten gezongen, aanbidding gehouden en dan begeeft ieder zich weer naar zijn cel, waar het gebed wordt voortgezet tot half drie. Daarna kan hij rusten tot zes uur, wanneer het luidt voor de Priem en andere gebeden. Om 7 uur wordt in de kerk de Litanie van Alle Heiligen gebeden en dan volgt de Hoogmis zonder orgelbegeleiding; daarna de stille H. Missen der paters. Om 3 uur worden de Vespers weer in koor gebeden. De andere deelen van het officie bidt iedere monnik in zijn cel, doch altijd op vastgestelde tijden bij het teeken der klok. De tijd die niet aan gebed gewijd is, wordt besteed aan studie of handarbeid. Om zeven uur, 's Zondags om zes, begeeft de Karthuizer zich ter ruste.

Zoo leeft en bidt en werkt de Kathuizer in rustige afzondering, tot hij opgeroepen wordt tot de eeu-

Groote kruisgang der oude Karthuis van Roermond.

wige rust. Wanneer hem de Laatste Heilige Sacramenten zijn toegediend, wordt het bed van den zieke met gewijde asch bestrooid en allen kussen hem ten afscheid. Na zijn afsterven wordt vee voor hem gebeden door zijn medebroeders: gezamenlijk dragen zij hem ten grave, in zijn habijt liggend op een plank, het hoofd bedekt met de kap. Hij wordt begraven in de vierkante ruimte die omsloten wordt door de groote kloostergang.

Ziedaar, Lezer, het leven van den Karthuizer zooals Sint Bruno het gewild heeft, zooals zijn zonen het onveranderd hebben volgehouden tot op den huidigen dag, in de dagen toen hier beder zelfs doordrong tot in het heiligdom in de woelige tijden der reformatie, zelfs toen de mildheid der geloovigen hen bedacht met rijke schenkingen hebben zij hun oorspronkelijke strenge kloostertucht altijd weten te bewaren.

Met rechtmatige fierheid mag de Karthuizer dan ook van zijn orde getuigen: *Carthusia numquam reformata, quia numquam deformata* — De Karthuizer-orde werd nimmer hervormd, omdat zij nimmer vervormd is! *H H*

Inneming van Roermond in 1572 Gemaakt door Hogenberg omstreeks 1590.

Men zie hierover:

Knippenbergh. Historia ecclesiastica Ducatus Geliriae. Bruxellis, 1719. Deze geeft ook letterlijk den Latijnschen tekst der stichtingsakte van Werner van Swalmen.

H. Weiters. Denys le Chartreux. Ruremonde, J. J. Romen et Fils.

Habets. Geschiedenis van het tegenwoordig bisdom Roermond.

Vacant. Dictionnaire de Theologie Catholique. Paris 1923. in voce „Chartreux"; dit artikel van dom Autore uit de karthuis van Florence is wel het bondigste, dat wij hierover zagen.

Havensius. Historica relatio duodecim Martyrum Cartusianorum.

Kronenburg. De martelaren van Roermond. In „Neerlands Heiligen" III, 1, bl. 149.

Dr. Jos. Keulers. Historie van twelf Martelaers. In „De Tijd" 9 Juli 1922.

Een woord van dank aan den Hoogeerw. Hoogleer Heer P. Verheggen, oud-professor aan het groot-seminarie van Roermond, die zich altijd bizonder interesseerde voor de geschiedenis van karthuis en seminarie, en die ons menige belangrijke bizonderheid daarover vriendelijk wilde afstaan.

De opstand der karthuis bl. 37 en de belegering van Roermond, bl. 40, werden welwillend te onzer beschikking gesteld door architect C. Franssen van Roermond, die de oorspronkelijke gravuren bezit. Daarvoor onzen dank.

De vriendschap met slechte menschen is als de schaduw in den vroegen morgen; ieder uur toch neemt zij af. — De vriendschap met goede menschen echter is als de schaduw van den avond, die steeds aangroeit tot de zon des levens is ondergegaan.

—o—

De eene hand wascht de andere. En toch blijven ze dikwerf beiden vuil.

Wij leven in een tijd, waarin het meer dan ooit noodzakelijk is offers te brengen, willen wij ons leven rijk maken aan verdienstvolle daden. Vragen wij de hemelsche kracht door de voorspraak onzer Moeder, die zich geheel haar leven edelmoedig ten offer bracht.

—o—

God geeft iederen vogel zijn voedsel, maar Hij werpt het niet in het nest.